

Motion till riksdagen 2023/24:2754

av Fredrik Olovsson m.fl. (S)

med anledning av prop. 2023/24:19 Ny kärnkraft i Sverige – ett första steg

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen avslår regeringens förslag till lag om ändring i miljöbalken.
2. Riksdagen avslår regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1984:3) om kärnteknisk verksamhet.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en ändring i 17 kap. 6 a § miljöbalken och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om inriktningen i övrigt för politiken för ny kärnkraft och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Sverige befinner sig i en omfattande nyindustrialisering. Grön omställning och investeringar i fossilfrihet innebär möjlighet till tusentals fler arbetstillfällen, i både nya och befintliga industrier och företag. Sverige fortsätter att ersätta fossila bränslen, nu också inom industriella processer och transportsektorn. På bara något decennium har vi fått en utveckling som är väldigt långt från den bild den tidigare moderatledda alliansregeringen hade om att industrin var något som kunde beskrivas som ”basically gone”. Den socialdemokratiska regeringen valde medvetet en annan strategi för grön omställning med nya tekniska lösningar och affärsmöjligheter. Det resulterade i att Sverige har en global tätposition med många industrier som vill etablera verksamhet i landet. Hela Sverige kommer att kunna dra nytta av denna positiva utveckling som bidrar till sänkta klimatutsläpp, också i andra länder, samt fler jobb och ökat välstånd.

Men de nya jobben och det ökade välståndet kommer inte att förverkligas utan en bredd av samhällsliga insatser. Det gäller allt från infrastruktur, nya bostäder och fungerande samhällsservice till ökad tillgång till fossilfri el på rimliga villkor. Elanvändningen, som legat på en stabil nivå i 30 år med endast en modest förväntad ökning, bedöms nu komma att fördubblas till 2045, till följd av omställningen. Sverige

behöver därför nu ta höjd för en fördubblad elproduktion för att klara den gröna omställningen och nyindustrialiseringen. Vi kommer att behöva all fossilfri kraft som går att få fram, både under detta och kommande decennier.

Att trygga Sveriges elförsörjning har alltid varit Socialdemokraternas första prioritet vad gäller landets energiförsörjning. Den stora utbyggnaden vi står inför och den genomgripande förändring det har på samhället understryker behovet av en ökad politisk styrning, inte minst av energisystemet. Den marknadsmodell som varit rådande sedan mitten av 1990-talet behöver utvecklas och planeringen förstärkas.

Vi vill se mer fossilfri energi från alla kraftslag men även energilagring och ökad flexibilitet inom elsystemet samt fortsatt arbete med energieffektivisering. För att klara industrins gröna omställning och konkurrenskraft har vi bl.a. föreslagit ett nytt energipolitiskt mål om ytterligare minst 60 TWh fossilfri kraft redan till 2030. Vi menar att det krävs för att inte Sverige nu ska gå miste om investeringar och fler arbetstillfällen som planeras i närtid. Det pågår en internationell kapplöpning om investeringar och jobb där Sverige har skaffat sig ett mycket bra utgångsläge. Det får inte sjabblas bort.

Från Socialdemokraternas sida är vi beredda att verka för att Sverige ska klara den stora elektrifieringen, omställningen och nyindustrialiseringen. Vi hör samman kraven från svensk industri och fackföreningsrörelse och vi ser behoven här och nu.

Företag och hushåll ska vara trygga med att vi har en stabil elleverans till konkurrenskraftiga priser. Sverige har unika förutsättningar för mer förnybar energi. Vattenkraften, som i dag står för omkring 45 procent av Sveriges elproduktion, går både att planera över tid och reglera snabbt när det behövs. Energi från vind, sol och biobränslen har stor potential att byggas ut och det under lång tid framöver. Det är också inom förnybara energikällor som investeringsviljan i dag är som störst – till exempel för havsbaserad vindkraft. Det är grön och billig elproduktion som kan, och behöver, komma på plats snabbt.

Även kärnkraft utgör en viktig del av svensk elproduktion och kommer att fortsätta göra det framöver. Kärnkraften ska användas på ett säkert och effektivt sätt. Det är viktigt att notera att det sedan länge inte finns något stoppdatum som förbjuder eller medför nedstängning av kärnkraft. Sedan energiöverenskommelsen 2016 har det tydligt framgått att det också går att bygga nya reaktorer i Sverige. Vi beklagar att M och KD lämnade denna överenskommelse. Historiskt har vi haft breda överenskommelser om viktiga frågor för Sverige som energi, försvar, terrorism och pensioner. Det har varit bra för Sverige. Vi anser att Sverige behöver en ny blocköverskridande energiöverenskommelse som ger de långsiktiga spelregler som näringslivet efterfrågar. Det krävs för de omfattande och långsiktiga investeringar som kärnkraft handlar om. Den tidigare överenskommelsen möjliggjorde utbyggnad av kärnkraft med upp till 10 reaktorer i drift samtidigt, dvs. fyra fler än i dag. Uppgårelsen innebar också att kärnkraften fick förbättrade ekonomiska villkor.

Socialdemokraterna ser kärnkraften som ett viktigt inslag i den svenska energimixen. Kraftslagets möjligheter till effekthöjningar och livstidsför längning bör tas tillvara. Kompetens som finns inom området bör utvecklas. Kärnkraften är inte fullt ut reglerbar, men väl möjlig att planera och den är väderberoende. Detta innebär systemmässiga fördelar i förhållande till annan, mer intermittent kraftproduktion. Den utveckling av kraftslaget som pågått har väckt frågor om huruvida regelverken är anpassade för innovationer och tekniska framsteg. Den socialdemokratiska regeringen gav därför 2022 Strålsäkerhetsmyndigheten i uppdrag att identifiera behov av utveckling av de regler eller andra åtgärder som kan påverka förutsättningarna för nyttjande av befintlig och ny

kärnkraft, som t.ex. små modulära reaktorer, SMR, baserad på såväl känd som ny reaktorteknik. Strålsäkerhetsmyndigheten har nu lämnat förslag på hur de identifierade behoven bör hanteras vidare.

Om förslagen i propositionen

Det hade varit att föredra om all nödvändig lagstiftning som hänger samman med förslagen i propositionen hade varit på plats inför ställningstagande till de nu aktuella förändringarna.

Det föreligger behov av kompletterande utredningsinsatser och eventuellt författningsstöd vad gäller t.ex. beredskaps- och planeringszoner. Som Lagrådet framförde kommer en ansökan om tillstånd i praktiken därför knappast att kunna prövas innan sådana utredningsinsatser och eventuell ny lagstiftning är på plats. Även Kammarkollegiet har påtalat behovet av klarlägganden vad gäller omhändertagande och finansiering av kärnavfall till följd av ny kärnkraft och eventuellt även nya aktörer. Kammarkollegiet lyfte även frågan om ansvar och ersättning vid eventuella radiologiska olyckor, bl.a. frågan om skadereglering, till följd av fler reaktorer och eventuellt även nya ägare. Regeringen skriver även i avsnittet om förslagens konsekvenser att några ansökningar på nya platser inte kan väntas i närtid. Regeringens hastiga beredning av förslagen medför därmed att centrala frågor inte är klarlagda, vilket riskerar att försvåra för samtliga berörda aktörer inom området. Frågor om etablering av ny kärnkraft har stora implikationer på samhället och vår säkerhet och behöver beredas noggrant.

Trots att en helhet inte är presenterad tar vi ställning till förslagen i den aktuella propositionen som de nu har presenterats.

Vi menar för det första att det inte behövs något uttryckligt tak för antalet reaktorer på de platser där det redan i dag bedrivs kärnkraftsverksamhet. Det bör vara upp till verksamhetsutövarna att utifrån den normala tillståndsprövningen hos berörda myndigheter och kommuner att hantera ytterligare reaktorer på dessa platser. Givet den tekniska utveckling som pågår i branschen talar mycket för att det kan bli aktuellt för aktörer att söka tillstånd för att uppföra effektmässigt mindre och modulära reaktorer, s.k. SMR. Det innebär att taket i lagstiftningen på 10 reaktorer kan överskridas utan att elproduktionen kan förväntas öka lika mycket som vid mer konventionellt dimensionerad kärnkraft. Ur ett systemperspektiv kan mindre reaktorer också vara till fördel för elsystemet, som blir mindre känsligt för bortfall för en enskild reaktor. Vi menar att den delen i regeringens proposition därför kan bifallas.

Vi menar emellertid samtidigt att regeringen inte visat att det är lämpligt att öppna för kärnkraftsetableringar på andra platser än på de som i dag har kärnkraftsproduktion. Det är tvärtom mer effektivt att använda den infrastruktur inklusive anslutningar, kompetens hos berörd personal och acceptans i det omgivande samhället som finns i Ringhals, Oskarshamn och Forsmark. Dessa faktorer innebär att det blir både tids- och kostnadsmissigt mest effektivt att etablera nya reaktorer på befintliga platser.

Nuvarande reaktorägare är dessutom kollektivt ansvariga för kostnadsberäkning och finansiering av kärntekniska restprodukter och har byggt upp system för såväl bränsle som avfallshantering. Berörda länsstyrelser har kunskap om den samordnande roll kopplad till beredskap som krävs i samband med t.ex. en eventuell reaktorolycka.

Placeringen av kärnkraftverk är därtill en central fråga för ett land där det behöver finnas en tydlig demokratisk kontroll. Det har stora implikationer på energiförsörjningen,

men det får också tydliga säkerhetspolitiska konsekvenser, exempelvis gällande risk för terrorhot och rörande påverkan från främmande makt. Staten behöver därför fortsatt ha både ansvar och kontroll i sådana viktiga frågor för Sveriges framtid och säkerhet. Det kan inte lämnas öppet för marknadskrafterna. Staten behöver ha kontroll och ett ansvar för säkerheten, för att elbehoven möts och för att kärnkraft byggs där det är mest effektivt, vilket är på de platser där vi redan i dag har kärnkraft.

Etableringar på nya platser kräver komplicerad prövning av berörda myndigheter och av aktuella kommuner. Den nära samverkan som finns på dagens platser understryker dessutom behovet av ett långt gånget kommunalt inflytande. Skulle dessutom fler nya platser behöva utredas parallellt, ställs ytterligare krav på myndighetsresurser. Även omhändertagande och transport av kärntekniska restprodukter kan komma att påverka valet av lokalisering.

Befintliga reaktorägare svarar i dag via SKB för omhändertagande och finansiering av kärnavfallet. Nyttillkommet avfall från nya aktörer kan innebära att nya anläggningar för omhändertagande behöver byggas. Ytterligare frågor rör ändringar i lagen om ansvar och ersättning vid radiologisk olycka som nu är föremål för beredning efter tidigare utredning, bl.a. frågan om skadereglering. I det sammanhanget behöver då frågor som rör fler reaktorer, eventuellt på andra platser än de befintliga och med nya ägare, beaktas.

Sammantaget innebär detta att det finns argument för att tillåta fler reaktorer än dagens lagstiftning medger men att det finns skäl att nu styra kärnkraftsproduktion till Forsmark, Ringhals och Oskarshamn. Vi vill därför att riksdagen beslutar att bifalla förslag som rör möjligheten att utöka antalet reaktorer men avslår dem som öppnar för fler platser. Våra yrkanden i ärendet utformas därför för att åstadkomma detta, genom att behålla 17 kap. 6 a § i miljöbalken men stryka punkt 1 som begränsar antalet reaktorer.

Fredrik Olovsson (S)

Monica Haider (S)

Marianne Fundahn (S)

Aida Birinxhiku (S)

Mattias Jonsson (S)

Isak From (S)

Daniel Vencu Velasquez Castro (S)